

Mitä TE2024-uudistus tarkoittaa?

Eduskunta hyväksyi maaliskuussa 2023 lain julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämisestä. Uudistuksesta käytetään nimitystä TE2024, koska lain tarkoittamat muutokset tulevat voimaan 1.1.2025.

Uudistus on kuntien jo pitkään tavoittelema uudistus. Valtion TE-toimistojen työllisyyspalveluja ja niiden henkilöstöä on jo kuntakokeilun myötä siirretty kuntien työnhoidon alle ja nyt kokeilun toimenpiteet vakinaistuvat. Uutta on se, että TE2024 uudistuksella kunnille siirretään myös pääosa TE-toimistojen työnantaja- ja yrityspalveluista sekä monet nykyisin valtiolle kuuluvat hankinta- ja maksatustehtävät. Kaikkiaan yli 100 tehtävää on siirtymässä valtiolta kunnille ja nykyiset TE-toimistot lakkautetaan ja henkilöstö siirtyy liikkeenluovutuksella kuntiin. Siirtyvän henkilöstön määräksi on arvioitu kaikkiaan noin 4.200 henkilötyövuotta, Pirkanmaalla yli 200 htv. Tehtävien lisäksi myös valtion tekeminen koulutus- ja valmennuspalvelujen hankinnan määrärahat siirtyvät kuntien päätösvaltaan. Kuntien elinkeinopoliittiset mahdollisuudet vahvistuvat selvästi, kun sekä työllisyyspalvelut että yrityspalvelut siirtyvät valtiolta kunnille. Kunnat pystyvät suunnittelemaan ammatillisen koulutuksen, työllisyyden ja yritysten toimintaedellytysten parantamista selvästi nykyistä tehokkaammin. Tältä osin uudistus vastaa kuntien jo pitkään tavoittelemaa elinvoimatavoitetta.

Hallinnon järjestäminen

Asia ei kuitenkaan ole aivan näin yksinkertainen. Uusi laki ei mahdollista tehtävien siirtoa yksittäisille kunnille. Laki edellyttää, että julkisten työvoimapalvelujen järjestämisvastuu voidaan antaa vain kunnille, joiden työvoima on vähintään 20.000 henkilöä. Muutoin kuntien tulee muodostaa työllisyysalue, joka täyttää em. määrän. Työvoima-alueen tulee olla kaikissa tapauksissa maantieteellisesti yhtenäinen ja työmarkkinoiden kannalta toimiva. Kysymys on kuntien lakisääteisestä yhteistoiminnasta, jossa järjestämisvastuu pitää siirtää joko vastuukunnalle tai kuntayhtymälle. Muita toteutusmalleja laki ei kunnille mahdollista. Kuntien on päätettävä työllisyysalueiden muodostamisesta ja niitä koskevista sopimuksista 31.10.2023 mennessä. Jos kunnat eivät pysty asiasta sopimaan, valtioneuvosto päättää työllisyysalueiden muodostamisesta. Maakunnissa tulee varmasti syntyämään erilaisia toteutusmalleja.

Pirkanmaalla kunnat ovat jo pitkään valmistautuneet valmisteilla olevaan ja nyt hyväksytyyn julkisten työvoimapalveluiden lakiuudistukseen. Pirkanmaa on ollut kokonaisuutena mukana työvoimapalveluiden kuntakokeilussa ja järjestänyt jo nyt siinä maakunnallisen ja alueellisen yhteistyön. Pirkanmaalla ainoastaan Tampereen kaupungin työvoima on niin suuri, että se periaatteessa pystyisi järjestämään TE-palvelut yksin mutta työssäkäyntialuetta se ei yksin muodosta. Muiden kuntien on kokonsa vuoksi muodostettava työllisyysalueita ja se olisi vaikea tehtävä. Hämeenkyrön työvoiman suuruus on 4.640 (maaliskuussa 2023) ja Hämeenkyrö kuuluu Tampereen työssäkäyntialueeseen.

Uutta kuntayhtymää kunnat eivät ole halunneet lähteä muodostamaan. Jokaiselle työllisyysalueelle pitää valita vastuukunta, järjestää yhteinen päätöksenteko ja hallinto, päättää miten ja missä palvelut alueella tuotetaan, luoda tietojärjestelmät, päättää valtiolta tulevan rahoituksen kohdentamisesta, sijoittaa kunnille siirtyvä henkilöstö jne. Eli mitä useampia työllisyysalueita Pirkanmaalle muodostettaisiin, sitä kalliimmaksi ja vaikeammin hallittavaksi kokonaisuus muodostuisi. TE-palveluissa on kuitenkin niin vaativia palveluita kuten kansainvälistymisen ja viennin edistämisen palvelut, joita ei ole mahdollista hajauttaa eri alueille. Siksi yritysten olisi vaikea hahmottaa kuinka palvelut maakunnassa tuotetaan, jos työllisyysalueita olisi useita.

Tampere ja Pirkanmaan kunnat ovat yhdessä teettäneet Te-palveluiden laajan palvelustrategian, joka julkistettiin 21.4.2023 (Owal Group Oy, Mikko Kesä Oy ja Deloitte Oy). Strategia linjaa sitä, millaisia tavoitteita kunnat asettavat maakunnan yhteisen työssäkäyntialueen te-palvelujen tuottamiselle, organisoitumiselle ja järjestämiselle. Työllisyysalueen hallinnon rakenne pitäisi rakentaa niin, että se pystyy tavoitteet saavuttamaan.

Rahoituksen järjestäminen

Uudistus monimutkaistuu huomattavasti, kun otetaan huomioon sen rahoitusmalli. Tässä uudistuksessa järjestämisvastuu pitää antaa työllisyysalueille mutta rahoitus tulee jokaiselle yksittäiselle kunnalle. Eli työllisyysalueiden sisäistä rahaliikennettä tulee tapahtumaan huomattavasti. Kun valtio siirtää itseltään tehtäviä ja henkilöstöä kunnille, se luonnollisesti osoittaa myös kuntasektorille ns. täysimääräisen rahoituksen. Se tapahtuu valtionosuusjärjestelmän kautta ja tarkoittaa nyt arvioiden 700 miljoonan euron rahoituksen lisäystä. Valtionosuutta laskettaessa otetaan huomioon työikäisen väestön määrä, työttömien määrä ja vieraskielisyys. Valtionosuus tarkistetaan vuosittain. Tämäkin on yleiskatteinen valtionosuus eli se ei ole vain työvoimapalveluihin korvamerkittyä rahoitusta. Vasta toteutuminen näyttää riittääkö valtionosuus yksittäisen kunnan tasolla täysimääräisesti niiden tehtävien hoitoon, jota kunnan rahoitettavaksi siirtyy. Aika näyttää, riittääkö tai tapahtuuko valtionosuusrahoitusta lisääviä indeksitarkistuksia tulevina vuosina. Todennäköistä on että, jos työllisyys kunnassa heikkenee, rahoitus ei tule riittämään. Nytkin kunnat kustantavat työllisyyden ja elinkeinotoimen edistämistä itse, niin tulee tapahtumaan jatkossakin.

Asiaan liittyy myös tulevalle rahoitukselle vastakkainen asia eli työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajeneminen. Tämäkin tapahtuu jokaisen yksittäisen kunnan tasolla. Kunnan vastuu laajenee työmarkkinatuen lisäksi koskemaan peruspäivärahan ja ansiopäivärahan perusosaa. Lisäksi rahoitusvastuu alkaa nykyistä aiemmin jo 100 työttömyyspäivän jälkeen 10 %:sta ja nousee portaittain niin, että yli 700 pv kestäneessä työttömyydessä kunnan osuus on 50 %. Kunnan osuus ei myöskään nykyiseen tapaan katkea työllistymistä edistävän palvelun ajalta. Vain työllistyminen katkaisee kunnan maksuosuuden.

Työttömyysetuuksien rahoitusvastuun laajeneminen nykytasolta on tarkoitus kompensoida kunnille täysimääräisesti peruspalvelujen valtionosuuden kautta. Se tapahtuisi niin, että kompensaation suuruus lasketaan vuoden 2023 lopun tilanteen mukaisesti ja siitä hetkestä muodostuu pysyvä erä tuleviin valtionosuuksiin. Sitä erää tarkistetaan vuosittain vain indeksitarkistuksilla. Kompensaatiota ei kuitenkaan koroteta, vaikka kunnan työttömyysetuuksien kustannukset kasvaisivat mutta sitä ei myöskään vähennetä, jos ne laskevat. Tätä valtio kutsuu kannustavaksi rahoitusmalliksi.

Valtionosuusvaikutuksista on jo kuntakohtaisia laskelmia mutta ne tulevat vielä muuttumaan seuraavan vuoden aikana.

Miten valmistelu etenee Pirkanmaalla?

Kunnat ovat mm. 17.3.2023 Tampere-talolla pidetyssä neuvottelussa asettaneet tavoitteeksi yhteisen Pirkanmaan suuruisen työllisyysalueen, jonka vastuukuntana ja järjestämisvastuullisena toimisi Tampereen kaupunki. Valmistelua ovat lähteneet tekemään kuntien työllisyyspalveluista vastaavat, elinkeinojohtajat, talousjohtajat sekä kuntajohtajat kuntien yhteisen hallinnon, päätösvallan, rahoituksen ja päätöksenteon osalta. Jo nykyisen työllisyyskoikeilun perusteella on mahdollista, että Pirkanmaalla pystytään sopimaan maakunnallisesta yhteistyömallista.

Tavoitteena on nyt, että kesäkuussa kuntien hallituksissa päätetään kuntien halusta jatkaa Pirkanmaan yhteisen työllisyysalueen valmistelua. Lopulliset valtiolle ilmoitettavat sopimukset hyväksyttäisiin kuntien valtuustoissa syyskuun – lokakuun aikana. Sen jälkeen jatkuu yksityiskohtainen toteutuksen valmistelu ja näin isossa uudistuksessa tulee olemaan paljon tekemistä, jotta kaikki olisi valmista 1.1.2025.

13.6.2023

Antero Alenius

Kunnanjohtaja
Hämeenkyrön kunta